

SZENTIRMAI LÁSZLÓ

BÁRON LÁSZLÓ – EUTERPÉ, KALLIOPÉ, MINERVA ÉS THALEIA TÁNCPARTNERE

A bábjáték egyenrangú társa a színházművészet minden ágának. Ez nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy bárki, aki bábbal foglalkozik, felelős azért is, hogy mit és hogyan játszik. Azt, hogy ez milyen szinten történik meg – mint a színházművészet bármelyik ágánál is –, két tényező határozza meg: maga a közlés és a közlés módja. Ha ez a kettő harmonikus egységet alkot, akkor jó bábszínházról beszélhetünk, s különösen jól akkor, ha e közlés emeli, fejleszti a résztvevők – játszóik és nézőik –, de szélesebb értelemben a közösség, a társadalom morálját, normakövető hozzáállását. Minden művészi munka lényege az arisztotelészi mimézis – azaz utánzás, az emberi valóság újraalkotása, belső szerkezetének feltárása. Ennek elkötelezettje, Báron László arcélét villantom fel, akinek teljes életműve a bizonyíték arra, hogy a szelíd, humánus formák tartalmukkal, szépségükkel miként szolgálhatnak gyermekek, pedagógusok, végül is az emberek javára.

Kulcsszavak: Ciróka Bábszínház; korszerű látásnevelés; bábszínházban mindent meg kell teremteni, pontosan és felelősséggel

Művészetpedagógiai Konferenciáknak immár hagyománya, hogy a műzsák testvérisége jegyében a hazai művészetpedagógia közelmúltja nagyjainak életútját, munkásságát méltatják. 2019-ben Tóth László, az észak-magyarországi kulturális ösbozót fáradhatatlan cserkésze, bábjátékos művészetpedagógusa alakját vázoltam fel. Idei kiválasztottam Báron László, a valamikori kecskeméti Óvónőképző, majd Tanítóképző Főiskola tanára (1971–1992. főisk. docens). Elismerően sokoldalú: grafikus, zománcművész, festő, bábművész, mellesleg a kecskeméti Ciróka Bábszínház alapítója, a bábjáték pedagógusképző alkalmazója. A hazai kortárs zománcművészet egyik legkorábbi és legjelentősebb képviselője volt, ami szorosan kapcsolható kutató, merészen innovatív, alkotó személyiségéhez. A bábjáték pedagógusképzésben való alkalmazása ugyaninnen eredeztethető. Tűzzománctól bábfigura... nem mindennapi társítás.

Persze az életútját áttekintve ez nem is olyan különös dolog – Báron László nagy műfaji vándornak bizonyult. Erősen kapaszkodva a kecskeméti művésztelep mitologikus, archaikus és folklorisztikus hagyományokat felvállaló vonulatába – ám mindebbe bábművész voltát is beleoltva – ontotta e sajátos keverék figuratív, nonfiguratív eredményeit, a műből

műbe könnyedén átúszó motívumokat, a sokat sejtető szimbolikát, a még többet mondó üzeneteket. Mindezt humorral, játékosággal átítatva. Igazán kár, hogy az ilyen és ekkora organikus oeuvre ma a jelentőségénél fénytelenebb életet él. De létezik: 2162 Örbottyán, Rákóczi u. 82/3.

1. kép: Báron László: Életre kelés
(gouache, pasztell)

2. kép: Arlecchino szeme (plasztika, aszúrozott zománcbetéttel)

3. kép: Báron László: Tétován
(gouache, pasztell)

Életút..., lépcsők, járólapok. A művészet iránti vonzalom az anyai ágból eredt: a nagymama kedvtelésből (szín)játészó, zenélő testvéreivel a családi *oral history* része volt. Négy évvel fiatalabb öccsével harmonikusan leélt gyermekkorról emlékezve felfénylik Kerekes (tanító) bácsi „mutatópálcás színháza” is – vasárnapi vetítésekkel, a mama keze varrta, piros oldaltáskába csúsztatott kiflivel – pókháló vékony szál a vásári képmutogatás felé. A gyermekévek a polgári iskolában, Kecskeméten teltek le.

Fiatal évek – a továbbtanulás... Édesapja asztalosmester, sorsszerű, hogy Budapesten, a Felsőipari Iskolában, **faipari szakon** tanul. Kiváló rajztanárookra emlékezik. Ez az iskola Báron László művészi ambícióinak felszínre kerülése, kiteljesedése szempontjából döntő jelentőségű volt. Visszakerülve Kecskemétre egy ipari üzemben kezdte a felnőtt életet, de minden szabadidejében festett, rajzolt, több alkotóművésszel került szorosabb-lazább kapcsolatba. Mátis Kálmán szabadiskoláját nevezte meg a legfontosabbnak.

Alkotói pályáján indulását Gödöllőhöz, a Remsey családhoz, a gödöllői művésztelep-hez köti. A telep életfilozófiája, s az is, hogy ott látott először bábéledést, mérföldkőnek bizonyult. Így vallott róla: „megtörtént velem a csoda”.

Az ipari üzemből – munkahelyet váltva – a kecskeméti Iparitanuló Iskolában szakismeretet és **szakrajzot** kezdett tanítani. Ugyanitt a gödöllői élmények hatására – asztalosokból, varrónókból, fodrászokból verbuválódott – bábszakkört indított. Eközben Egerben rajztanári diplomát szerzett (1971). A bábművészet beszippantja, s mindez a nyolcvanas évek végéig kitart. Közben az együttes az óvónőképző hallgatóival, a Kodály zeneiskola növendékeivel színesedik, s nívóvá nemesült nevet kap: Ciróka.

4. kép: Az amatőr Ciróka bábegyüttes (Báron László hagyaték)

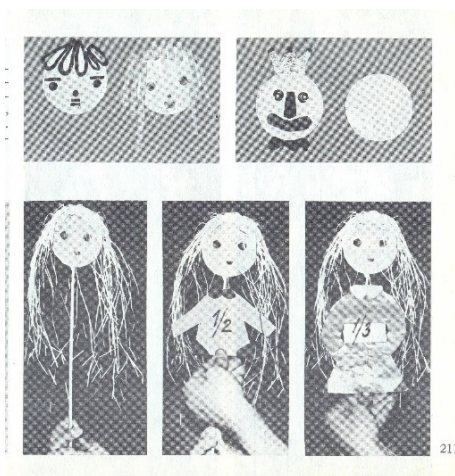

5. kép: Cirókások az amatőr időszakból (Báron László hagyaték)

A Tankönyvkiadó Vállalat jó negyven évvel ezelőtt bocsájtotta ki az óvónői szakközépiskolák számára készített *Rajz és kézimunka* (1979) tankönyvet. A szerzőtrío – egyikük Báron László – rendkívül fontos könyvet tett le az asztalra. Már a tartalomjegyzék is több mint kétoldalas. A lapok hiánytalanul tartalmazzák mit, mivel és hogyan kell csinálni, hogy az óvodában **korszerű látásnevelést** folytathasson az óvopedagógus. A kötet tele van ábrákkal. A szöveg és a jobbnál jobb illusztrációk még ma is jól használhatóvá teszik.

A **kézimunka** fejezet szinte teljesen át van itatva azzal az összművészeti gondolkodásmóddal, amelynek a legfőbb jellemzője a szín, a forma, a kompozíció törvényszerűségeinek való megfelelés, ám mellette ott az a „hasznosság”, amelyik csak a színházban érhető tetten.

Ott (de leginkább a bábszínházban) van minden úgy megformálva, hogy minden megfeleljen a térrendezés, a színelmélet törvényeinek, formavilága legyen esztétikus – mindezen túl tudjon mozogni benne a balettművész, az operahős. De ha mindezt valaki fából faragná, akkor e tárgy legyen képes akár repülni, de legalábbis élethűen mozogjon. Ám a sarokkő-szilárdságú, vagy ha úgy tetszik, „ultima materia” erejű elv, hogy a bábszínházban mindent meg kell teremteni. A hősök itt nem anyaszülte, hanem emberkéz alkotta testek, és az egész környezet hozzájuk mérve teremtetik, saját univerzumuk van. Ez az isteni benne...

6. kép: Síkbáb készítése (tankönyv-illusztráció)

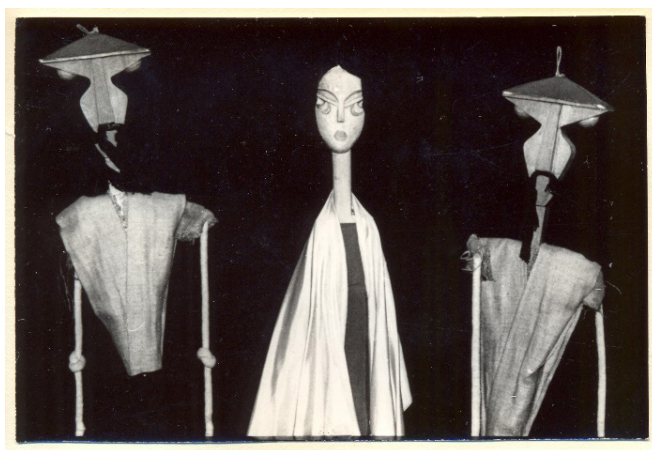
7. kép: Bábfejek a tanári szobában
(a szerző felvétele)

8. kép: Tankönyv-illusztráció
(Forrás: Balogh-Tarbay-Montágh-
Hollós-Séd-Bakkay-Polcz,
II. kötet 79.)

A fejezet rámutat arra, hogy az a legokosabb, ha játékos tevékenység közepette és már kora gyermekkorban megkezdődik a világot esztétikusan alakító ember képességeinek megalapozása, fejlesztése, nehogy elkéssünk. Tudatosítja, hogy a gyerekek érzetvilága (Báron László szavai), akár ha otthonról hozták, vagy éppen az óvodában szerezték, **rendkívül gazdag**. A kézimunka foglalkozásokon így aztán könnyen bevonhatók a köznap anyagokból való tárgyak, formák készítésébe. Ha az óvopedagógus abba a játékba is beleviszi a gyerekeket, hogy az ember- és állatfiguráknak lötyögjenek a végtagjai, mozgatható

legyen a fülük, a mosóporos dobozokból készített házak ajtajai és ablakszárnyai kinyíl-
hassanak, akkor ezek mind-mind együtt egy tárgyjátékos, asztali bábjáték szereplő-
ivé lényegülhetnek át. Figyelmeztet, hogy egy ilyen felelősségteljes munkálkodásnak
a legerősebb alapokon kell nyugodnia: a gyermekrajzok, a népművészet és a naivok által
létrehozott kincsesvilág, a képzőművészet és a művészettörténet ismeretén. Táncolni kell
tudni – de egyszerre ám – az összes múzsával.

9. kép: Li Hsing-Tao: A krétakör

XIII. századi kínai dráma bábadaptációjához készült bábok (Báron László hagyatéka)

10. kép: Színes árnyfigurák – mechanikákkal (a szerző felvétele)

A főiskolán, ahol a vizuális nevelés keretén belül bábjátszást is tanított, a hallgatók egy-egy saját maguk által választott bábdarab eljátszásával vizsgáltak. Egy ilyen alkalommal *A kis herceg* került elé. Engedte, segítette, örült is neki. Ráértett, hogy sokkal jobban hatott rájuk így, hogy meg kellett kínlódni a színpadra állítással, nem volt elég „csak” elolvasni. Végül az egyik sokat emlegetett darabbá csiszolta a Cirókával, a városi bábegyüttessel. Elsősorban látványként, a darabhoz szerzett zenére játszották. Saint-Exupéry művéből csak az alapmondat hangzott el: „Jól csak a szívével lát az ember”. Feldolgozták az eredeti, Li Hszing-Tao által írt „*A krétakör*”-t is (9. kép). A bábokat fából faragták, már a megfelelő fa kiválasztása is nagy esztétikai élményt jelentett. Karaktert ábrázolt a fa jellegével, a gondosan válogatott vásznakkal, a paraszti világból kiemelt eszközökkel, szerszámokkal, mikor másutt még az obrazcovi tanításokat próbálták magvazni...

11. kép: Dekoratív figura rajzok (Báron László munkái)

Egyik kolléganőjére hivatkozva figyelmeztetett: Ő egy alkalommal az akkor ötéves fiát vitte haza az óvodából, elmesélte neki, mit látott aznap a bábszínházban. A mama eközben gondolatban már otthoni tennivalóit rendezte, nem figyelt a gyerekekre, csak arra kapta fel a fejét, hogy a gyerek bejelenti: 10 perc szünet. Kiderült, hogy minden eseményt szóról szóra megjegyzett és az anyjának elmondott.

Báron László mesterien bánt az anyaggal, holttal, élővel egyaránt. Birtokában volt a tudásnak: fúrni, faragni, gyúrni, festeni..., konokul, pontosan és felelősséggel csinálni. De azt is tudta, hogy ezt az emberrel nehezebb! Mindebből az alábbi bölcsesség következethető: **Az embert – ha elrontod – nem gyúrhatod vissza, semmiképp nem kezdheted újra!**

Irodalom

- Balogh G., Tarbay E., Montágh I., Hollós Róbertné, Séd T., dr. Bakkay Tiborné, dr. Polcz A. (1982). *A bábjáték I-II. Az alapfokú oktatóképzés tananyaga*. Népművelési Propaganda Iroda, Budapest.
- Báron L., Juhász A., Zsáky I. (1990). *Rajz és kézimunka*. Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest. Negyedik kiadás.
- Szentirmai L. (2007). *Báron László. Bábjátékos portrékötetek 1.*, Sárospataki Népfőiskolai Egyesület, Sárospatak.

Név: Szentirmai László

Munkahely: Eszterházy Károly Egyetem Sárospataki Comenius Campus

Beosztás/foglalkozás: óraadó, bábjátékos teoretikus, a Magyar Bábjátékos Egyesület elnöke

e-mail: szentirmai1950@gmail.com _

Szakmai bemutatkozás: Volt valaha ebben az országban egy tévéműsor, a „*Játsszunk bábszínházat!*”. Sokan vannak, akiknek a gyerekei nem igazán jó néptáncosok, vagy nem nagyon szeretik az ordítóasztól hangos uszodákat, a lábszagú öltözöt, ellenben jól, értően verselnek, nagy képzelőerővel rajzolnak, álomszépen varrnak, s... báboznak. Képesek úgy „*kínózni*” magukat paraván mögött, hogy egyikük terpeszben, derékban meghajolva játszik, miközben a másik lábujjhegyen pipiskedik, hogy egyforma magasán legyenek a bábfigurák. Ha a produkció sikereket hoz, örömet szerez a csoportoknak, ismét fellépnek, s a szülők látják, hogy milyen tehetségesek a gyerekeik! Beülnek az autóba, odavesznek maguk mellé még másik hármat. Mennek fellépni! A bábjáték afféle tud generálni, ami a valódi demokrácia tulajdonsága: neveli, érleli a társadalmat, egyben közösséget kovácsol még a művészettel is. Ezt generálom a Magyar Bábjátékos Egyesület élén.